

РЕЦЕНЗИЯ

От: *доц. д-р Николай Иванов Цонков*
Университет за национално и световно стопанство
Научна специалност Регионално развитие (Регионални пазарни институции)

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** в професионално направление 4.4 Науки за земята, по докторска програма “Икономическа и социална география” в СУ „Св. Климент Охридски“.

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № РД-38-156/28.03.2024 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“.

Автор на дисертационния труд: *Владица Петар Тошич*
Тема на дисертационния труд: *Териториално сътрудничество между България и Сърбия (на примера на Европейските групи за териториално сътрудничество – ЕГТС)*

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към *катедра Регионална и политически география, Геолого-географски факултет към Софийски университет в професионално направление 4.4 Науки за земята, по докторска програма “Икономическа и социална география”* съгласно Заповед на Ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“ № РД 20-703/22.03.2022 г. Обучението е осъществено в *самостоятелна* форма през периода 01.04.2022 г. – 01.04.2025 г.

Въз основа на биографичната справка може да се каже, че г-н Тошич е придобил добър опит и умения. Докторантът е преминал последователно през различни професионални сфери и позиции (Съпредседател на Еврорегион Нишава, член на Изпълнителния комитет на Асоциацията на европейските гранични региони, Председател на Сдружението на преподавателите по история, президент на Футболна асоциация Пирот, Зам.-председател на Народното събрание на град Пирот). Натрупаният трудов опит несъмнено спомага за успешното завършване на дисертационния труд.

Индивидуалният план на докторанта е изпълнен, като г-н Тошич е преминал всички задължителни докторантски изпити и е посочил необходимите публикации в съответствие с плана.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертационният труд съдържа 244 стр., като структурата включва увод, три глави, заключение и използвана литература. Библиографията се състои от 112 източника, в това число на български, сръбски и английски език. Авторът е използвал общо 23 приложения, които са обособени в отделно книжно тяло.

Актуалността на темата е безспорна. Трансграничните региони в държавите-членки и тези в предприсъединителен период са най-изостаналите предвид на тяхната географска особеност. Същевременно както г-н Тошич подчертава програмите за трансгранично сътрудничество не успяват да изменят съществено социално-икономическите условия, които да доведат до реално сближаване. В допълнение и докторантът правилно отчита, че основната роля на трансграничните програми за териториално сътрудничество не водят до интеграция на местните общности, засилено взаимодействие между отделните местни и регионални власти, граждански и бизнес организации, което би довело до икономическо развитие на двата гранични региона.

Изборът на тема се аргументира и от особеностите и даденостите на регионите в България и Сърбия, които се характеризират със съществени прилики. При анализа на тези региони намираме и социално-икономически прилики. Северозападния регион в България е най-изостаналия от всички европейски териториални общности по класификацията NUTS. Изхождайки от факта, че използвайки традиционните инструменти на кохезионната политика като програмата за трансгранично сътрудничество не се отчита голяма резултатност и интегритет на местните общности, както и развитие на трансграничния регион, би трябвало да използваме иновативни практики за стимулиране на регионалното развитие на местните териториални общности в рамките на трансграничния регион между България и Сърбия.

Владислава Тошич аргументира изчерпателно необходимостта и ползите от формирането и използването на Европейски групи за териториално сътрудничество. Съгласен съм с виждането на докторанта, че посредством този иновативен инструмент се откриват повече възможности за привличане на финансови средства, които да подпомогнат основните цели на кохезионната политика – социална кохезия, икономическа конвергенция, повишаване на заетостта, стандарта на живот и

икономическо развитие на пограничните територии, което ще създаде условия за по-широко сътрудничество между България и Сърбия.

Целта, задачите, обектът, предметът на изследване и методологичната рамка се характеризират с логическа свързаност, като изцяло се припокриват със заглавието на дисертационния труд, което говори за правилен подход при тяхното дефиниране. Целта е оптимално дефинирана, като кореспондира на темата и изследователското поле на дисертационния труд. Изследователските задачи разкриват основните научни търсения на автора в рамките на така определената цел на дисертационния труд. Въпреки че изследователските задачи са пряко свързани с основното изложение и постигнатите авторски резултати, можеше да се помисли за тяхното оптимизиране и прецизиране. До голяма степен последните три задачи се припокриват и на практика основните изследователски задачи са четири.

Авторът определя основна теза и хипотеза в дисертационния труд, които успява до голяма степен да потвърди в хода на изследване на дисертационния труд. Формирането на Европейски групи за териториално сътрудничество ще създаде условия за интегритет, свързаност и споделени възможности за развитие, което ще се постигне с повече финансови възможности за трансграничните региони в България и Сърбия. Същевременно докторантът много точно предполага, което се доказва, че поради липсата на иновативен модел за трансгранично сътрудничество регионалните неравенства се задълбочават.

Първа глава със заглавие: „Европейски политики в областта на регионалното развитие и трансграничното сътрудничество“ въвежда в изследователско поле на дисертационния труд, като прави ретроспективен преглед на развитието на регионалната политика в контекста на усъвършенстване инструментите за регионално развитие за постигане на кохезия, сближаване, икономическо развитие и преодоляване на различията в рамките на ЕС. Главата се характеризира с анализ на голям обем от фактологична информация в областта на регионалното развитие и трансгранично сътрудничество. Според мен дисертационният труд би спечелил, ако авторът прецизира, фокусира и оптимизира изложението. В момента главата е прекалено голяма, тежка и читателят може да загуби последователността и логиката на изложението.

Във втора глава с наименование: „Европейски групи за териториално сътрудничество“ авторът, използвайки в динамичен порядък съчетание на аналитични и пространствени подходи и методи, анализира изграждането, инструментариума, моделите на управление и прилагането на политиките на териториално сътрудничество и конкретно функционалната роля на

иновативния инструмент като добра европейска практика – Европейски групи за териториално сътрудничество. Докторантът успява да разкрие ползите от прилагането на подобна практика, като по този начин аргументира необходимостта от използването на този инструмент при реализация на трансгранично сътрудничество между България и Сърбия.

Авторът може да помисли за предефиниране на втора глава. Например тя да носи следното заглавие – „Анализ и оценка на Европейските групи за териториално сътрудничество“.

Трета глава: „Европейски групи за териториално сътрудничество като функция за териториално сътрудничество между България и Сърбия“ характеризира географски, икономически, транспортно и демографски трансграничните региони в двете държави. Прави впечатление, че заглавието е добре дефинирано, като се забелязва и тавтология. Може би щеше да звучи по-добре по следния начин – „Възможности за подобряване на трансграничния регион България – Сърбия посредством прилагане на Европейски групи за териториално сътрудничество“. При последваща доработка или публикуване на дисертацията докторантът би следвало да помисли за промяна на местата на последната точка със SWOT анализа с предходната, в която прави много точни констатации за ниското ниво на сътрудничество, като извежда като очевидна обективна бариера физическата граница между двете държави. По този начин логично дисертационният труд ще завърши с възможностите за прилагане на иновативни подходи за териториално сътрудничество, за да се постигне съвместен и споделен процес на планиране. Това би довело до по-висока степен на координация и налагане на основния принцип, че посредством нови инструменти за сътрудничество и насочване на развитието през границите ще се постигне висок стандарт, икономическо развитие, свързаност и изпълване на трансграничния регион със съдържание.

Дисертационният труд се характеризира с използването на голям обем от научна литература, национални и европейски нормативни и стратегически документи в областта на регионалното развитие и териториалното сътрудничество. Използваната библиография е актуална, но прави впечатление, че по-голямата част от източниците са сръбски, а липсват достатъчно български научни публикации. Като цяло научната литература, която е използвал автора кореспондира на изследователското поле и темата на дисертационния труд.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Авторът достига до интересни научни и научно-приложни резултати. Научните резултати са свързани със систематизирането на етапите и

инструментите в областта на регионалното развитие и териториално сътрудничество. Авторът прави анализ и оценка на европейските програми за териториално сътрудничество и Европейските групи за териториално сътрудничество. На базата на анализ и синтез, индукция и дедукция, авторът достига до много верни констатации, които определят нивото на кохезия, свързаност и трансгранично сътрудничество между България и Сърбия.

В дисертационния труд можем да открием и научно-приложни резултати, които са насочени към изграждане на подходяща и адекватна организационно-управленска среда за управление на териториалното сътрудничество. Също така важен приложен резултат е адаптирането и използването на модела на Европейски групи за териториално сътрудничество за засилване на интеграционните процеси в трансграничния регион между България и Сърбия. Авторът разкрива възможностите за подобряване на трансграничните инструменти и стимулиране на процесите между България и Сърбия за икономическо развитие, повишаване на стандарта на живот и кохезията на местните общности.

Предвид на разглеждания обект и предмет на изследване логично авторът избира сложна методология, основана на интердисциплинарен, мултидисциплинарен, аналитичен и синтетичен подход. Изследваното поле изисква за пълнота при анализите авторът да използва разнообразни методи, които почиват на много голям фактологичен материал, нормативни и стратегически документи. В този смисъл авторът съчетава географски, пространствен, исторически, социологически, организационно-управленски, количествени, качествени, сравнителен и статистически методи, както и анализ и оценка, графично представяне и SWOT анализ. Предвид на авторския избор да се приложи аналитико-пространствен подход, който проследява промените в динамичен аспект, е необходима голяма по обем, надеждна и съпоставима информационна база за извършване на различните аналитични процедури на изследването. Това обаче е голямо предизвикателство пред автора и основно ограничение на изследването, което всъщност не позволява изследователските задачи да бъдат изпълнени изцяло.

Така определените изследователски задачи не се намират в пълна степен в изложението, което налага извода, че са частично изпълнени. Но затова можем да намерим обективно обяснение, защото предвид на разглеждания обект трудно задачите могат да бъдат изпълнени, прилагайки аналитично-синтетична методологическа рамка поради обективното ограничение на фактологичната база, включително приемайки, че се разглежда в

динамичен порядък. В този смисъл и основната изследователска цел в по-голяма степен, въпреки че можем да отрием дефицити в тази посока.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Авторът е представил справка за научните и научно-приложни приноси. Към научните приноси можем да причислим следните:

- Посредством теоретичен подход се анализира и оценява механизма на управление устойчивото развитие на трансграничното сътрудничество;
- Теоретично и методологически е изследван и систематизиран в научната литература на България и Сърбия въпросът за Европейските групи за териториално сътрудничество.

Съгласен съм с повечето от предложените от автора научно-приложни приноси. Те могат да бъдат обединени и прецизирани. Бих искал да акцентирам върху един научно-приложен принос, който не е ясно изведен, а именно:

- Въз основа на анализи и оценка авторът предлага усъвършенстване на нормативната и стратегическа рамка за по-добро управление на териториалното сътрудничество.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Авторът е посочил две публикации, които апробират и популяризират постигнатите научни и научно-приложни резултати от изследването в дисертационния труд. Публикациите са следните:

1. “Настанак и развој ЕГТЦ-а као форме прекограничне и транснационалне сарадње”;
2. „Перспективе за развој прекограничне сарадње Бугарске и Србије – ЕГТЦ Евробалкан“.

И двете публикации са разпространени и видими в сръбски научни източници, което малко ограничава публичността на постигнатите резултати поради липсата на български научен форум, на който да се представени. Разбира се това не намалява научните достойнства на публикациите.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът е изготвен коректно в съответствие с изискванията и правилата за подготовка на подобен вид научни трудове. Той притежава всички изискуеми и задължителни реквизити за подобен тип научна разработка. Същевременно авторефератът отразява изцяло съдържанието,

свършената аналитична работа и постигнатите резултати, с което придобива пълна степен на завършеност.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Нямам съществени критични бележки към дисертационния труд. Бих предложил на автора да продължи и задълбочи изследванията в областта. При бъдещи разработки предлагам на автора да изготви модел от критерии, с помощта на които да оценява напредъка от прилагане и развитие на инструменти за териториално сътрудничество, и по-конкретно на ЕГТС.

8. Заключение

Въз основа на направените бележки и препоръки изразявам своето положително становище и предлагам на уважаемото жури и на ФС на Геолого-географски факултет на СУ да присъди ОНС „доктор“ на докторант Владица Петар Тошич.

22.04.2024 г. / гр. София

Подпис:

/доц. д-р Николай Цонков/